

ПРАВО НА УТРИМАННЯ ЯК ПРАВОВИЙ НАСЛІДОК ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН

Лучковський В. В.

аспірант

Хмельницького університету управління та права

імені Леоніда Юзькова

м. Хмельницький, Україна

Відповідно до ч. 1 ст. 91 Сімейного кодексу України (надалі за текстом – СК України), якщо жінка та чоловік, які не перебувають у шлюбі між собою, тривалий час проживали однією сім'єю, то той з них, хто став непрацездатним під час спільного проживання, має право на утримання відповідно до ст. 76 СК України, тобто на тих же принципах, якими визначається право на утримання після розірвання шлюбу [4].

Тобто, право «фактичного подружжя» на утримання виникає при наявності двох необхідних умов, а саме:

- 1) проживання однією сім'єю тривалий час;
- 2) наявність непрацездатності у чоловіка або жінки, які перебували у фактичних шлюбних відносинах тривалий час [2, с. 155].

В сімейному законодавстві не міститься ніяких вказівок щодо мінімального терміну тривалості спільного життя, який був би достатній для виникнення аліментних зобов'язань у фактичного подружжя і він визначається в кожному окремому випадку судом під час вирішення спору між фактичним подружжям. Суд, розглядаючи спір, навіть зважаючи на короткотривале проживання у фактичних шлюбних відносинах, має враховувати складне матеріальне становище жінки, яка через відсутність достатнього матеріального забезпечення не здатна самостійно себе утримувати.

Що стосується такої умови виникнення у «фактичного подружжя» права на аліменти як наявність непрацездатності у одного з них, то важливе значення містить момент виникнення непрацездатності. Відповідно до положень ст. 91 СК України, непрацездатність повинна настати під час спільного проживання [3, с. 200]. В той же час, виходячи із положень ст. 76 СК України, до якої відсилає ч. 1 ст. 91 СК України, особа – фактичне подружжя або колишнє фактичне подружжя має право на утримання, якщо вона стала непрацездатною в період фактичних шлюбних відносин або протягом одного року від моменту припинення фактичних шлюбних відносин і потребує матеріальної допомоги і якщо інший з фактичного (колишнього фактичного) подружжя може надавати матеріальну допомогу.

Як видно з аналізу норм СК України, законодавець не вказує безпосередньо на ті обставини, які є підставою для виникнення аліментних правовідносин. Будуючи норми СК України, які регулюють відносини, що виникають у зв'язку з утриманням одного з «фактичного подружжя», він обрав метод «відсилання» до інших норм СК України [2, с. 155].

Слід звернути увагу на те, що ст. 91 СК України, обмежується відсиланням тільки на окремі статті цього Кодексу, які регулюють аліментні відносини між жінкою і чоловіком, що знаходяться в зареєстрованому шлюбі.

Зокрема, перша частина ст. 91 СК України, яка встановлює підстави і умови права фактичного подружжя на утримання, відсилає до ст. 76 СК України «Право на утримання після розірвання шлюбу». Частина друга ст. 91 СК України, яка передбачає право утримання того з фактичного подружжя, з ким проживає їхня дитина, відсилає до ч.ч. 2, 3 і 4 ст. 84, ст. 86 та ст. 88 СК України. Частина третя ст. 91 СК України яка передбачає підстави припинення утримання, відсилає до п. 2 і 4 ст. 83, ст. 85 та ст. 89 СК України [4].

Така законотворчість викликає безліч питань коректності та можливості застосування інших норм СК України.

Зокрема, в практичній діяльності виникає питання про значення для виникнення у фактичного подружжя права на утримання таких обставин, які не згадуються в ст. 91 СК України, як потреба (потреба в утриманні), наявності у чоловіка або жінки можливості надавати матеріальну допомогу, до яких інший учасник відносин фактичного шлюбу звертається за фінансовою підтримкою. Цей момент досить чітко вирішений в ст. 75 СК України. Але в частині першій ст. 91 СК України відсилання до згаданої норми СК України немає [3, с. 200].

Варто наголосити, що необхідною умовою згідно з ч. 2 ст. 76 СК України (але вже не виникнення права на утримання, а його реалізації) є також наявність фінансової можливості платити аліменти у того з фактичного подружжя, до кого подається вимога про сплату аліментів, оскільки при відсутності такої можливості суб'єктивне право не забезпечено можливістю його практичної реалізації.

Зазвичай, можливість надавати матеріальну допомогу здійснюється шляхом порівнянням доходів кожного з подружжя, співвідношенням їх з прожитковим мінімумом і з їх витратами. Але, само по собі отримання більш високого доходу одним з подружжя не є підставою для відрахування частини його доходу на користь другого з подружжя, оскільки кошти які він отримує можуть знадобитися йому самому для задоволення власних потреб (наприклад, поновлення здоров'я, харчування, проживання і т. п.). Якщо обоє з подружжя отримують заробітну плату, пенсії та інші доходи, які не забезпечують їм обом

прожиткового мінімуму, то грошове стягнення не може бути присуджена навіть при наявності різниці в доходах [1, с. 145].

Різновидом аліментних правовідносин фактичного подружжя є передбачене ч. 2 ст. 91 СК України право жінки та/або чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою, на утримання в разі проживання з нею, ним їхньої дитини у разі наявності спільної дитини у жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою та перебування у жінки або чоловіка, які не перебувають в шлюбі, на утриманні їхньої спільної дитини [3, с. 202]

Варто також зазначити, що правовідносини утримання фактичного подружжя можуть регулюватися не лише на підставі закону а й на підставі договору фактичного подружжя про надання утримання.

Література:

1. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України. За ред. Е. О. Харитонова. Х.: ТОВ «Одіссей», 2006. 552 с.
2. Розгон О.В. Законне та договірне регулювання утримання фактичного подружжя. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2016. № 4 (88). С. 155–161
3. Сафончик О.І. Деякі питання правового регулювання правовідносин «фактичного подружжя» щодо взаємного утримання. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. № 53. С. 199–204.
4. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.